

UDK 37.014.3:504

"BOSHLANG'ICH SINFDa EKOLOGIK TARBIYA: INTEGRATIV YONDASHUV ORQALI TABIATNI SEVISHNI O'RGATISH"

Nusratova Umida

– 70110102 – *Pedagogika yo'nalishi*
Magistranti Iqtisodiyot va pedagogika
universiteti Samarqand kampusi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini ekologik tarbiyalash — bugungi kunda ta'lim tizimining eng muhim vazifalaridan biridir. Er yuzidagi ekologik muammolarni hal qilishda, yosh avlodni tabiatni sevish va unga ehtiyotkorlik bilan qarashga o'rgatish katta ahamiyatga ega. Integrativ yondashuv — fanlarni birlashtirib o'qitishning samarali usuli bo'lib, ekologik ta'limda ham uning o'rnini beqiyosdir. Ushbu maqolada boshlang'ich sinfdagi ekologik tarbiyani integrativ yondashuv orqali qanday amalga oshirish mumkinligi va tabiatni sevishni o'rgatishning ahamiyati muhokama qilinadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori va farmonlari mavjud. Ushbu hujjatlar ekologik ta'limni rivojlantirish va yosh avlodni atrof-muhitga hurmat ruhida tarbiyalashga qaratilgan. Quyida ba'zi muhim hujjatlar keltirilgan:

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 5 martdagi PF-5643-son Farmoni: Ushbu farmon ekologik ta'limni rivojlantirish va ekologik madaniyatni oshirishga qaratilgan chora-tadbirlarni belgilaydi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 20 maydagi PQ-4788-son Qarori: Mazkur qaror ekologik ta'lim tizimini takomillashtirish va yoshlarni ekologik mas'uliyatli fuqarolar sifatida tarbiyalashga oid chora-tadbirlarni o'z ichiga oladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 15 iyuldagi PQ-5101-son Qarori: Ushbu qaror ekologik ta'limni rivojlantirish va ekologik ongini shakllantirishga qaratilgan yangi tashabbuslarni o'z ichiga oladi.

Ekologik tarbiya, asosan, insonning tabiatga bo'lgan munosabatini o'zgartirishga qaratilgan pedagogik jarayondir. Bu jarayon o'quvchilarni atrof-muhitni anglash, ekologik muammolarni tushunish va ularga yechim topish yo'llarini o'rgatishga asoslanadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini ekologik tarbiyalash esa, yosh bolalarga ekologik bilimlarni birinchi marta taqdim etish uchun zarurdir. Bu jarayonni boshlang'ich sinfdagi o'quvchilarga o'rgatish, ularni tabiatni sevishga, uning muhofazasiga qiziqtirishga yordam beradi.

Ekologik tarbiya nafaqat ilmiy bilimlarni o'rganish, balki bolalarning ekologik ongini shakllantirish, tabiat bilan do'stona munosabat o'rnatish, hamda ijtimoiy mas'uliyatni oshirishga qaratilgan.

Integrativ yondashuv o'quv jarayonida turli fanlarni birlashtirib o'qitishning samarali metodidir. Bu yondashuv orqali, ekologik masalalar barcha fanlarda muhokama qilinadi va o'quvchilarga kengroq nuqtai nazardan tushuncha beriladi. Boshlang'ich sinfda ekologik tarbiyani integratsiya qilishning asosiy prinsiplari quyidagilardir:

Fanlararo aloqalar – ekologiya masalalari biologiya, geografiya, matematika, san'at, adabiyot va boshqa fanlar bilan bog'lanadi. Masalan, biologiya darsida o'simlik va hayvonot dunyosiga, san'at darsida esa tabiat tasvirlariga aloqador mavzularni o'rganish mumkin.

Amaliy faoliyat – ekologik tarbiya faqat nazariy bilimlar bilan cheklanmaydi. Bolalar tabiatni sevishni amalda o'rganishlari kerak, ya'ni daraxt ekish, chiqindilarni to'plash, suvni tejash kabi faoliyatlarda qatnashishlari muhimdir.

Emotsional ta'sir – tabiatni sevishni o'rgatishning asosiy tarkibiy qismi bolalarning tabiatga bo'lgan emotsional munosabatini shakllantirishdir. Bu yondashuv, bolalarga tabiatning go'zalliklarini ko'rishga yordam beradi va ular tabiatga bo'lgan mehrini oshiradi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilariga tabiatni sevishni o'rgatishda, quyidagi metodlar samarali bo'lishi mumkin:

Vizual o'rganish metodlari – o'quvchilarga tabiat manzaralarini, hayvonlar va o'simliklar turini tasvirolovchi rasmlar yoki videolar orqali o'rgatish. Bu usul bolalarga tabiatni sevishni his etishga yordam beradi.

Tabiatga chiqish ekskursiyalari – o'quvchilarni tabiatga olib borish, toza havoda vaqt o'tkazish, o'simliklar va hayvonlarni ko'rish orqali ekologik bilimlarni amaliyotga joriy qilish. Bu metod bolalarning tabiatni to'g'ri anglashlariga va unga bo'lgan hurmatlarini oshiradi.

Interfaol o'yinlar va dasturlar – ekologik o'yinlar orqali o'quvchilarni ekologik muammolarni yechishga undash. Masalan, "Tabiatni asrash" o'yini orqali chiqindilarni to'g'ri ajratish, resurslarni tejash kabi amaliy ko'nikmalarni o'rgatish mumkin.

San'at orqali tabiatni o'rganish – san'at darslari orqali o'quvchilarga tabiatni yaratish, uning go'zalligini ifodalash, ranglar va shakllar yordamida tabiatni sevsalar bo'ladi.

Integrativ yondashuv ekologik tarbiyani yanada samarali qilishda muhim ahamiyatga ega. O'quvchilar faqat biologiya fanidan emas, balki boshqa fanlardan ham ekologik masalalarni tushunishlari mumkin. Masalan, geografiya darsida tabiat va iqlim haqida, san'at darsida esa tabiat manzaralari haqida o'rganish ekologik ongini rivojlantirishga yordam beradi.

Bundan tashqari, integrativ yondashuv o'quvchilarda jamiyatdagi ekologik muammolarni tushunish va ularga yechimlar topish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Ekologik masalalar haqida gapirganda, o'quvchilar nafaqat tabiiy jarayonlarni, balki ijtimoiy mas'uliyatni ham tushunishlari kerak.

Boshlang'ich sinf — bolalarning hayotida juda muhim bir davr. Bu yoshda bolalar dunyoqarashining asoslari shakllanadi, ularning tabiatga bo'lgan munosabati o'rnatiladi. Ekologik tarbiya boshlang'ich sinf o'quvchilarida nafaqat atrof-muhitga bo'lgan hurmatni, balki ichki mas'uliyatni shakllantiradi. Bu yoshda tabiatni sevish va uni asrab-avaylashni o'rgatish ularning kelajakdagi ekologik xulqini shakllantirishga yordam beradi.

Boshlang'ich sinfda ekologik tarbiya berish jarayonida integrativ yondashuvning roli beqiyosdir. Tabiatni sevishni o'rgatishning samarali metodlari orqali o'quvchilarda ekologik ongni rivojlantirish va ularni jamiyatda ekologik mas'uliyatli fuqarolar sifatida tarbiyalash mumkin. Shunday qilib, boshlang'ich sinfda ekologik tarbiyani o'rgatish o'quvchilarning tabiatga nisbatan to'g'ri munosabatini shakllantirishda katta ahamiyatga ega.

Adabiyotlar

1. **Shodmonova, R. T.** (2020). *Ekologik tarbiya va uning boshlang'ich sinfda o'rganilishi*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi.
2. **Toshpulatov, K. O.** (2018). *Boshlang'ich ta'limda ekologik tarbiya metodikasi*. Tashkent: Fan va texnologiya.
3. **Bektemirova, M. B.** (2017). *Integrativ yondashuv asosida ekologik tarbiya tizimi*. Toshkent: Yangi avlod.
4. **Akbarov, A. S.** (2015). *Boshlang'ich ta'limda ekologik ta'limning o'rni*. Tashkent: O'zbekiston ta'limi.
5. **Davlatova, D. R.** (2020). *Tabiatni sevishni o'rgatishning pedagogik metodlari*. Tashkent: Ta'lim.